

Anmeldelser

Nils Mortensen, *Det paradoksale samfund. Undersøgelser af forholdet mellem individ og samfund*, København: Hans Reitzels Forlag, 2004, 287 s., kr. 298,00.

Aldrig har menneskene været så vidende om dem selv og deres omgivelser, aldrig har de rådet over så megen teknik og viden. Samtidig registrerer sociologer en stigende følelse af afmagt og tvivl i såvel organisationer som hos individet. De ser dem tøve i en svingende bevægelse fra den ene mulige opfattelse eller vej til den anden i en oscillation, som ikke kan stoppes. En sådan situation kaldes ”paradoksal”. Som eksempler kan gives, at individer og organisationer føler sig mere selvstændige og mere afhængige på en gang, at mere frihed, forbrug sundhed og velfærd skaber nye problemer, som synes uoverskuelige.

Nils Mortensen beskæftiger sig i denne bog med forholdet mellem individ og samfund. Hvordan skal man gribe det an i dag, når man ikke længere så let kan bilde sig ind, enten at ”det hele er systemets skyld”, eller at ”man har det samfund, man fortjener”? Hvordan kan man analysere de komplekse fænomener, som gør, at individet kan opfatte sig selv som en del af samfundet samtidig med at føle sig uden betydning, ekskluderet og stærkt forankret på en gang? Ved hjælp af paradoksbegrebet.

Forholdet mellem individ og samfund har optaget tænkernes opmærksomhed fra tidernes morgen, og der er blevet givet individuelle og fælles institutionelle løsninger på denne gåde. Eksempelvis i form af slavens accept af sine kår og religionens magtfulde henvisning til gudernes magt. Hvordan kan det være, at ”samfundet på én gang kan være et resultat af menneskelige handlinger og udtryk for samfundsmæssige kræfter, der er uden for menneskelig kontrol” (p. 13)?

Bogens forfatter benytter sin 40 års læsninger og drøftelser i det danske sociologiske miljø til at gøre status over sin egen forståelse af problemet. I det sidste årti blev han meget inspireret af Niklas Luhmanns teori om sociale systemer, som han var med til at introducere i Danmark i form af flere gode oversættelser. Luhmann er selv inspireret af systemteorien, som oprindeligt ikke var viet det sociale.

I systemteorien lærer man, at selv om elementerne ikke kan gennemskue systemet, ernærer systemet sig af dets elementer. Man lærer, at modsætningsforhold også kan virke komplementært. Man lærer også, at der findes systemer, der i sig selv er i stand til at finde måder at løse de problemer på, de møder i deres omgivelser, systemer, som kan sætte en lov for sig selv. Således er ”frihed (...) ikke et privilegium, mennesker har, men noget karakteristisk for alle autopoietiske systemer” (p. 107).

Luhmann skelner mellem sociale systemer og psykiske systemer. De første opererer gennem kommunikationer, de sidste gennem bevidsthed. Kommunikationen kan kun finde sted på basis af tilstedeværelsen af psykiske systemer, men

nyder alligevel en betydelig selvstændighed. Forfatteren argumenterer for en forståelse af individbegrebet som et *grænsebegreb* mellem disse to systemer og tilbyder dette grænsebegreb som en nøgle til forståelsen af det moderne individs bestandige veksel mellem inklusion i samfundet og eksklusion fra samfundet. Han ser tilbage på sine oplevelser, diskussioner og forskning som sociolog ved hjælp af dette redskab og tilbyder en tolkning af en række centrale sociologiske problemstillinger relateret til det moderne samfunds udvikling: den stigende individualisering, det moderne liv mellem åbning og lukning, velfærdsstatens krise, forandringens hastighed.

Bogen lægger ikke umiddelbart op til debat i dagspressen. Den er et akademisk værk. Det er teorier, som diskuteres og anvendes til belysning af det valgte tema. Forfatteren er sandelig velorienteret, og der henvises til mange betydelige værker og vigtige begreber inden for sociologien. Bourdieu, Habermas og Luhmann får dog den mest centrale plads. Det er omkring deres bidrag, at Nils Mortensens refleksioner artikuleres. At disse forskellige teoretikere faktisk ikke beskæftiger sig præcist med det samme emne og heller ikke trækker i samme retning, er ikke et problem for hverken forfatteren eller læseren, for rigtigt nok, ”den væsentlige informationsværdi ligger i de fundamentale forskelle mellem dem” (p. 14). Og såvel forskellene som informationsværdien er forfatteren god til at få frem.

Bogen er bestemt ikke en introduktion hverken til disse teoretikere eller til problemstillingerne. Der svinges fra meget introducerende bemærkninger til lidt for indforståede referencer, fra for overfladiske udsagn til meget velargumenterede pointer. Del 3 om normativitet, normer, livsverdener, livsformer, livsstile og konventionalitet vil uden tvivl finde kvalificerende og nyttig anvendelse på de højere læreanstalter. De kan læses uafhængigt af resten af bogen og kan udmærket erstatte en del udenlandsk litteratur på pensumlisterne. De andre dele af bogen vil være reserveret dem, som kan lide at slå op, imens de læser, og vil ikke kunne erstatte en bredere indføring i problemstillingen.

Bogens univers er nemlig begrænset af to forhold. Det første er, at den er sammensat af flere omarbejdede forskningsartikler. Det forklarer nok, at bogens struktur ikke er så systematisk, og at man i enkelte tilfælde føler, at man kører i ring. Det andet er, at forfatteren er forankret i sit eget faglige miljø, som – og det passer til den teori, han benytter sig af – har styrket ham, men også begrænset ham.

Jeg har nemlig savnet referencer til den mere tværvideenskabelige del af denne teoretiske og politiske debat, hvor broen til naturvidenskaberne og filosofien er mere åbne, end de åbenbart har været i det miljø, Nils Mortensen har færdes i. Det er selvfølgelig ingen tilfældighed, at jeg, som er et *grænseindivid* (jeg blev uddannet i Frankrig), helst ville have set, at man også havde interesseret sig for, hvad Atlan, Barel, Castoriadis, Deleuze, Dupuy, Gauchet, Maturana, Morin, Nancy, Prigogine, Quéré, Rosanvallon, Royer, Schnapper, Serres, Sfez, Stengers, Varela med flere har sagt om autonomiproblemet. På næsten hver side fik jeg associationer til en eller flere af disse betydelige bidragsydere til det moderne samfunds selvforståelse.

Det er faktisk en udmærket illustration af nogle af de fænomener, Nils Mortensen beskæftiger sig med, at betydelige dele af kommunikations- kompleksitets- og systemteorien samt relevante værker af danske kolleger fra andre miljøer (som Lars Qvortrups og Ole Thyssens), ikke er taget i betragtning.

Ikke desto mindre er det en betydelig bog, som Nils Mortensen har skrevet. Den opstiller begrebsmæssige værktøjer til belysning af normativiteten, refleksiviteten og kreativiteten i det moderne samfund. Den udfolder ikke blot spændende og relevante paradokser, men leverer materiale til opkvalificeringen af ikke mindst debatten om integrationens besværligheder, om velfærdsstatens gen- vordigheder samt om den rolle, sociologien spiller i dagens samfund.

Dominique Bouchet
Institut for Marketing og Management
Syddansk Universitet

Georg Sørensen, *The Transformation of the State. Beyond the Myth of Retreat*, Basingstoke/New York: Palgrave Macmillan, 2004, xviii + 213 s., kr 288,00.

Georg Sørensen har sat sig for at give en introduktion til debatten om staternes rolle i det internationale system/samfund. Debatten er klassisk; men den er samtidig særdeles levende, og bogens 14 sider lange, tættrykte bibliografi er et vidnesbyrd om, at der er et åbenbart behov for en oversigt over hovedlinjerne i diskussionen.

Georg Sørensen tager sin opgave alvorligt. Bogen fremtræder ikke som et polemisk partsindlæg, men som en ræsonnerende gennemgang. Dispositionen er klar og velbegrunder. Der er ét gennemgående hovedspørgsmål: Er staten på tilbageskridt i en international sammenhæng? I hovedkapitlerne drøftes dette spørgsmål i forhold til forskellige aspekter af den "klassiske" stat: dens materielle kapaciteter; dens institutioner; dens bærende ideer; dens suverænitæt; og dens sikkerhed i et konfliktperspektiv. I hvert kapitel fremlægges og diskuteres de svar, som leveres af tre teoretiske hovedskoler, med den realistiske og den liberale som de to yderpunkter, og den "kritiske" som en kombination af elementer fra de to andre skoler, med særlig vægt på økonomiske og teknologiske momenter. Hertil føjes overvejelser over de stater, der er mindre udviklede og fortsat er i gang med den modernisering, som allerede findes fuldt udfoldet i den moderne, "vestlige" stat. I to afsluttende kapitler diskuteres årsagerne bag transformationen af den moderne til hvad Georg Sørensen kalder den postmoderne stat, og de teoretiske perspektiver trækkes op. Hovedkonklusionen afspejles præcist i bogens titel: Det er en "myte" – en inadækvat beskrivelse – at staten er mere eller mindre på retur. Hvad der er tale om er, at den er i gang med at *transformeres*. Denne transformationsproces opkaster nye problemstillinger, og de traditionelle teoretiske tilgange må udvikles yderligere for at tage højde for denne udvikling.

Netop på baggrund af den enkle, gennemgående disposition er det problematisk, at visse af de grundlæggende teoretiske elementer ved nærmere betragtning

forekommer lidt brøstfældige. Som nævnt sonderer Georg Sørensen indledningsvis mellem realisme, liberalisme og ”kritisk” teori. Straks efter definerer han imidlertid en anden triade, *state-centric/(state) retreat/transformation*, som han i vidt omfang betjener sig af i den substantielle diskussion, hvorefter han i det afsluttende kapitel vender tilbage til den første sontring. Så vidt jeg kan se, er der ikke fuldstændig kongruens mellem disse to triader, og kriterierne for definitionen af deres enkelte elementer synes ikke altid helt afklarede. Således definerer Georg Sørensen liberalismen ud fra opfattelsen af staten som ”caretaker of the rule of law and the rights of citizens to life, liberty and property” (p. 17), og han mener, at de, der hylder denne opfattelse, er ”predestined to argue that individuals and groups from civil society are in the driver’s seat [i det internationale system]” (p. 19). Det er dog vist at forveksle norm med empiri. Liberalister, defineret på den angivne måde, vil selvsagt være prædisponerede til at mene, at individer og grupper af individer *bør* sidde på førersædet, men ikke at de *faktisk* gør det. Der er derfor ikke logisk kongruens mellem liberalisme og *state retreat*-opfattelsen. Hvad angår den ”kritiske” teori, siges det (i en synoptisk opstilling p. 20), at den afviser et ja/nej-svar på spørgsmålet om statens *retreat*; men få sider forinden (p. 3-4) beskriver Georg Sørensen, hvordan en række forskere, som man med fuld føje ville henregne til den ”kritiske” gruppe (fx Susan Strange), hilser, hvad de opfatter som *the retreat of the state* velkommen.

Ikke blot liberalisterne, men også realisterne er efter Georg Sørensen mening ”prædestinerede” til at have en bestemt opfattelse af det internationale systems empiriske karakteristika. Begge approaches er med andre ord på forhånd låst fast i en bestemt virkelighedsopfattelse, uanset om den passer med virkeligheden (p. 19). Tankegangen er måske ikke ganske uberettiget, men alligevel er det godt nok hårde ord. Man kan endda spørge sig selv, hvorfor vi skal gennemgå de to skolers argumenter så omhyggeligt, siden resultatet åbenbart er givet i og med selve approachen. Den tredje tilgang, der fokuserer på stats-transformation, kommer anderledes helskindet ud af denne indledende diskussion. Den synes ikke, modsat de to andre, ”prædestineret” til nogensomhelst bestemt opfattelse. Godt nok siger Georg Sørensen, at ingen af de tre tilgange i sig selv er rigtige eller forkerte, og at de alle kan yde deres bidrag til forståelsen af international politik. Men det er ikke svært at fornemme, hvor hans egne sympatier ligger, som når han (p. 7) beskriver tanken om ”state transformation” som en ”open analytical position”, der er ”non-controversial and rather innocent”. Tilsvarende betragtninger finder man i konklusionen p. 187. Hvis en teoretisk position er ret uskyldig, er den normalt også ret uinteressant. Her har Georg Sørensen nok, som ulven i bedstemors seng, kommet ganske meget kridt på stemmen.

Et par supplerende randbemærkninger: Georg Sørensen anfører (p. 37-38), at staterne med den stigende globalisering har forøget deres regulerende og kontrollerende indsats, og at verdensmarkedets deltagere har brug for staterne til at skabe stabile og forudsigelige regler. Med andre ord: staterne taber ikke nødvendigvis på grund af globaliseringen. Men mon ikke markedet alligevel har fat i den længste ende? De mange nye statslige reguleringer tilsigter utvivlsomt ofte at

sikre ensartede konkurrencevilkår, og det samme gælder de stabile regler, som markedet ønsker, at staterne skal gennemtvinge.

I diskussionen af suveræniteten – der i bogen, lidt forvirrende, på samme tid betegner en institution og et sæt spilleregler for et suverænitetsspil mellem suveræne stater – hævder Georg Sørensen med fasthed, at en stat enten har eller ikke har juridisk suverænitet, alt efter om ”international society recognizes that state’s independence”. ”There is no in-between condition” (p. 104). Så enkelt er det nu ikke, heller ikke juridisk. Et godt eksempel er de baltiske lande i perioden 1989-91. De danske officielle udtalelser om, at vi ”så frem til, at de baltiske landes formelle suverænitet fik et fuldt reelt indhold” betegnede meget præcist netop en sådan *in-between condition*.

Det er på mange måder et imponerende arbejde, Georg Sørensen har leveret. Store mængder af teoretisk og empirisk materiale fremlægges i koncentreret, men samtidig forbilledligt læseværdig form. Undervisere og studerende vil drage et kollektivt lettelsens suk over at se disse store og væsentlige spørgsmål håndteret så pædagogisk og overskueligt. Der er for mig at se heller ingen tvivl om, at Georg Sørensen med sin konstante understregning af statens transformation som nøglebegreb til forståelsen af det internationale systems karakter i dag har fat i noget helt centralt og værdifuldt. Blot har han måske med sin polariserende disposition af de alternative opfattelser gjort sig opgaven en smule for let.

H.H. Bruun
Sociologisk Institut
Københavns Universitet

Louise Phillips og Kim Schrøder, *Sådan taler medier og borgere om politik. En diskursanalytisk undersøgelse af politik i det medialiserede samfund*, Magtudredningen, Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2004, 320 s., kr. 298,00.

Den offentlige debat i Danmark om mediernes politiske rolle kan ofte efterlade det indtryk, at mediernes dækning af politik skader både de politiske beslutninger og borgernes politiske engagement. Kritikerne i debatten beskylder den politiske journalistik for at være for overfladisk, have for meget fokus på personer, spil og politisk proces og for lidt på substansen i de politiske sager, for at køre hårdt på enkelt-sager, og for at det hele sker i et stadigt mere opskruet tempo, som stresser politikerne og efterlader borgerne dummere og med et kynisk syn på politik. Det er denne ”rutinemæssige bekymring” (p. 13) for mediernes politiske rolle, som de to kommunikationsforskere fra Roskilde Universitetscenter vil gøre op med i deres bog.

Forfatterens udgangspunkt er, at ”enhver diskussion og vurdering af mediernes politiske definitionsmagt i samfundet” (p. 17) må bygge på empiriske undersøgelser af, hvad medierne faktisk siger om politik, og hvordan samspillet mellem medier og borgere faktisk er. Det er svært at være uenig i dette synspunkt. Alene i betragtning af de få empiriske undersøgelser, der findes af danske mediers

politiske journalistik, og de endnu færre undersøgelser af mediernes mulige påvirkning af danskernes politiske holdninger og deltagelse, bør bogen derfor vække bred interesse.

Undersøgelsen har en diskursanalytisk tilgang. Forfatterne opfatter diskurser som konstituerende kræfter i konstruktionen af virkeligheden, idet diskurser “udgør måder at give betydning til verden eller aspekter af verden på, hvorved andre måder at udlægge verden på gøres mindre plausible og naturlige eller udelukkes helt” (p. 27). Således kan nogle bestemte måder at tale politik på åbne for, at den enkelte borger har et ansvar og dermed potentielt kan ændre politiske forhold, mens andre måder at tale politik på bortdefinerer sådanne handlemuligheder. Det bliver derfor et centralt omdrejningspunkt i analyserne at få kortlagt, hvilke diskurser – eller fortolkningsrepertoier, som de også kaldes i bogen – borgere og medier bruger til at forstå og definere politik.

Analyserne bygger på et omfattende datamateriale: Dels har der medvirket ni fokusgrupper med tilsammen 54 borgere med forskellig uddannelse, alder og køn, dels har forfatterne analyseret nyhedsstof fra en række landsdækkende og lokale aviser og tv-udsendelser i den uge i januar 2001, hvor der blandt folketingets partier blev indgået trafikforlig. Trafikpolitik analyseres som case, fordi området potentielt vedrører politik på både parlaments-, græsrods- og forbrugerniveau.

Undersøgelsen falder herefter i tre delanalyser. Først analyseres på baggrund af fokusgruppesamtalerne, hvordan borgerne bruger medierne til at holde sig orienteret om politik. Forfatterne spørger til politik på både lokalt, nationalt og internationalt plan og kommer godt rundt om det omfattende medieudbud fra aviser over radio og tv til internettet. De fyldige citater fra fokusgrupperne og de tilhørende kommentarer rummer mange interessante iagttagelser, og denne delanalyse er nok bogens bedste.

Forfatterne konkluderer, at der er klare forskelle mellem de kort- og langtuddannedes medieforbrug. Hvor de kortuddannede går efter overblik over begivenhederne, er de langtuddannede både interesserede i overblik og fordybelse, og foruden nyhedernes indhold forholder de sig også engageret til de enkelte historiers journalistiske form. Men begge grupper forholder sig overvejende kritisk og reflekterende til mediernes journalistik. Således accepteres mediernes vinkler ikke ukritisk, men suppleres i diskussionerne af egne og andres erfaringer, erindring om andre mediehistorier og indsigter i mediernes arbejdsproces, så borgerne kan siges at besidde et “immunforsvar over for letkøbte holdninger” (p. 118), som til dels er opbygget gennem deres medieforbrug. I hvor høj grad denne tilsyneladende kritiske refleksion skyldes, at deltagerne medvirker i en fokusgruppe, er selvsagt svært at sige, men potentialet ser ud til at være der.

Anden delanalyse ser på, hvordan medierne taler om politik. Ud fra en indholdsanalyse identificerer forfatterne seks delvist overlappende fortolkningsrepertoier, som fanger mediernes politiske dækning i den analyserede uge. Disse beskrives så et for et, og det konkluderes, at det mest fremtrædende fortolkningsrepertoire er “Det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet”, der giver en positiv og legitimerende udlægning af dansk politik, med “Populisme i medierne: bor-

gerne mod systemet” og “Metadiskurser om politik” (fx analyser af partiernes adfærd) som de næstvigtigste.

Det bliver dog aldrig helt klart, hvorfor det lige ender med disse seks fortolkningsrepertoier, eller ud fra hvilke kriterier de er identificeret. Dette indtryk styrkes af, at fortolkningsrepertoiret “Græsrodder som politiske aktører: vækst eller miljø” tilsyneladende indeholder to diskurser, der ikke nødvendigvis hænger sammen (diskuteres vækst versus miljø slet ikke i den parlamentariske arena?), og af, at der undervejs også optræder fx en “resourcefordelingsdiskurs” (p. 156) og en “regional fordelingsdiskurs” (p. 162), uden at de defineres nærmere. Det gør det svært at vurdere gyldigheden af de identificerede fortolkningsrepertoier og at sammenligne resultaterne af denne analyse med lignende tidligere analyser.

Endelig trækker tredje delanalyse atter på fokusgrupperne for at belyse, hvordan borgerne taler om politik. Forfatterne genfinder de seks fortolkningsrepertoier fra medieanalysen i borgernes diskussioner om politik. Hos borgerne er det mest udbredte repertoire “Det parlamentariske demokrati: bagsiden af medaljen”, der rummer et negativt syn på det partipolitiske spil med vægt på studehandler og noget for noget-mentalitet, og det kombineres ofte med “populisme”-repertoiret. Dog spiller “Metadiskurser om politik” og “Politikken i hverdagen: forhandling af individuelt ansvar” også en vis rolle. Borgerne virker i denne del af analysen mere kyniske eller mistillidsfulde i deres syn på politik, og de ser i højere grad ud til at opleve deres handlemuligheder som begrænsede. Forfatterne diskuterer ikke, i hvilket omfang “bagsiden af medaljen”- og “populisme”-repertoirene er blevet forstærket af, at trafikforliget om blandt andet motorvejsbyggerier måske i særlig grad lægger op til overvejelser om studehandler.

Påvirkningen mellem medier og borgere er gensidig og kompleks, understreger forfatterne. Sammenligning af mediernes og borgernes tale om politik sker dog kun på et meget generelt plan, der ikke synes helt velegnet til at afdække denne gensidige dynamik. Forfatterne overvejer, om borgernes opfattelse af egne begrænsede handlemuligheder skyldes, at medierne ofte behandler politiske nyheder som “Det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet” og dermed som noget, der primært involverer etablerede politiske aktører. Det kunne have været interessant at forfølge denne tese nærmere og fx i højere grad have knyttet diskussionerne i fokusgrupperne til konkrete tv-indslag repræsenterende alternative fortolkningsrepertoier, sådan som et tv-indslag om et transporteksperiment lovende tyder på (pp. 247ff.). Omvendt kunne fokusgruppesamtaler med journalister have afdækket, i hvilket omfang medierne søger at fortælle deres historier ud fra, hvordan journalisterne opfatter de eksisterende fortolkningsrepertoier hos borgerne.

Generelt gør bogen ikke meget ud af at placere sine analyser i forhold til andre studier med samme problemstillinger. Det er synd, fordi det gør det svært for læseren at vurdere, i hvilket omfang bogens konklusioner er overraskende også uden for den danske mediedebat, og om det danske øjebliksbillede, bogen tegner, skiller sig ud fra situationen i andre lande. Særligt synes en kobling til den efterhånden omfattende litteratur om *framing* inden for studier af politisk kom-

munikation at være oplagt. *Framing*-begrebet har meget indhold fælles med diskursbegrebet, og i denne litteratur er blandt andet blevet identificeret forskellige generelle *frames*, som kan genfindes i mediernes nyhedsdækning på tværs af politiske sager og lande, og der er udviklet empiriske kriterier for at identificere de enkelte *frames*. Det kunne selvsagt være interessant, hvis forfatterne havde koblet til denne litteratur. Bogens brug af fokusgruppemetoden giver dog nogle nuancerede indsigter i, hvordan borgerne taler om deres mediebrug og (manglende) politiske deltagelse, og som sådan udgør bogen et væsentligt supplement til andre undersøgelser baseret på spørgeskemaundersøgelser og eksperimenter.

Rune Slothuus
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Henrik Paul Bang, Torben Bech Dyrberg & Jens Hoff (red.), *Magtens nye ansigt. Netværkspolitik, kulturstyring og ny elitisme*, København: Jurist- og økonomiforbundets Forlag, 2005, 296 s., kr. 360,00.

Denne bog skulle have været udgivet som en del af Magtudredningen, men forfatterne anfører, at forskellige omstændigheder forhindrede dette. Projektgruppen blev tildelt finansielle midler af Magtudredningens ledelse til at genbelyse den klassiske problemstilling vedrørende magtens fordeling i lokalsamfundet. Der er således tale om en antologi, hvor forskellige politologer diskuterer og anvender hypoteser fra dele af den klassiske magtlitteratur, det vil sige den del, der omhandler magtens forskellige ansigter eller fremtrædelsesformer. Robert A. Dahl, Peter Bachrach & Morton Baratz og Steven Lukes behandles udførligt i den teoretiske del, og de sættes i forhold til den traditionelle diskussion mellem pluralisterne og eliteteoretikerne. Desuden trækkes der i stort omfang på nyere sociologisk teori, institutionel teori, "governance"-teori og republikansk teori, herunder nyere eliteteori.

Bogen er tilrettelagt som en empirisk undersøgelse. Den er opdelt i otte kapitler. Kapitel 1 er en indledning til bogen, kapitel 2 diskuterer de gængse magtperspektiver, og kapitel 3 diskuterer Magtudredningens slutrapport. Herefter følger de empiriske undersøgelser: I kapitel 4 analyseres byfornyelse i Kongens Enghave, i kapitel 5 undersøges politisk identitet blandt indvandrere på Nørrebro, i kapitel 6 belyses erhvervspolitik i Nyborg, og i kapitel 7 belyser to af forfatterne styring på skoleområdet. Der er tale om forskellige casestudier baseret på kvalitative interviews og suppleret med andre former for empirisk materiale. Dette gælder dog ikke kapitel 3, der er formet som en principiel diskussion af Magtudredningens slutrapport. Henrik Bang gør her gældende, at slutrapporten har mange positive sider, men at den traditionelle modstilling mellem folk og elite er utidssvarende i forhold til det danske samfunds komplekse relationer mellem medborgere og eliter. Der kan ikke skelnes skarpt mellem borgere og eliter, fordi

det moderne samfund domineres af politiske netværk, hvor begge parter spiller en rolle. For at udføre den politiske styring er det nødvendigt med eliter, men det er også nødvendigt at inddrage borgerne, fordi deres engagement i sidste ende er det bærende moment i samfundets opretholdelse.

Undersøgelingsobjektet i casestudierne er styring af forskellige samfundsmæssige forhold og navnlig eliternes styring af hinanden og de lokale borgere. Forfatterne understreger, at magtudøvelse er et produktivt og socialt nyskabende fænomen. Magten uddanner og socialiserer borgerne på forskellige måder. Magten er endvidere et diffust fænomen, som ingen rigtig tør røre ved eller stå ved, at de besidder eller udøver. Magtens diffuse karakter fremhæves af Karin Hansen og Allan D. Hansen i deres kapitel om politisk styring på skoleområdet.

Magt i det moderne samfund fremstår som generel "kulturstyring", som det formuleres: Borgerne opmuntres til at være "strategiske medborgere", det vil sige, borgerne "opdrages" til at orientere sig mod systemets styringsbehov. Magt udspilles i komplekse relationer mellem eliter og borgere, og der påhviler eliterne et ansvar med hensyn til at inddrage borgerne i de autoritative beslutningsprocesser. Magt knyttes også sammen med eksklusionsproblematikken, som belyses empirisk i kapitel 6 om erhvervspolitiske foranstaltninger i Nyborg. I Nyborg valgte beslutningstagerne at iværksætte nye erhvervstiltag uden erhvervsorganisationernes medvirken, hvilket til gengæld indvirkede negativt på det endelige resultat. Jens Hoff argumenterer i dette kapitel for, at berørte interessers inddragelse i politikformuleringen udgør en vigtig betingelse for målrealiseringen i det efterfølgende implementeringsled.

Bogen har et teoriudviklende sigte, hvilket formentlig er grunden til, at den teoretiske diskussion tildeles de første 122 sider. Forfatterne er heller ikke i tvivl om, at de præsenterer et nyt magtbegreb. De hævder: "Hvad vi afdækker, er således en paradigmatisk ny magtform – 'Magtens nye ansigt' – som er en dominansform, som fungerer ved at formidle og facilitere udvikling af individers og kollektivets frihed, selvansvarlighed og fællesskabsfølelse med henblik på at skabe en effektiv og helhedsorienteret styring" (p. 11).

Især Henrik Bang udvikler en ny opfattelse af magt, og han fremhæver, at: "Der er tale om en ny diskursiv og strategisk magt, der ikke benytter tvang, men som overtaler folk igennem dialog og samarbejde til frivilligt at gøre noget, som de ellers ikke ville eller kunne have gjort" (p. 31).

Forfatterne benytter lidt ejendommelige begreber, og det er nok heller ikke så klart, hvorledes den nye magtform skal forstås: Er der eksempelvis nogen modsætning mellem strategisk magt og tvang? Er overtalelse og dialog to sider af samme sag? Måske forfatterne mener overbevise i stedet for overtale, fordi det at overtale traditionelt ansues som en form for magtudøvelse. Overtalelse og manipulation er i alle tilfælde nært beslægtede fænomener. Hvis manipulation er det centrale i definitionerne (hvilket det nok ikke er), giver det også bedre mening at tale om magt som dominans. Bang hævder, at dominans er frihed, og det er så måske magtens nye ansigt. De fleste læsere vil formentlig opfatte definitionen som ny.

Antologier er svære at håndtere, fordi de for så vidt forudsætter, at en eller

flere redaktører tør tage magten over projektet. Bogen er på de første sider tilrettelagt som en aktualisering af især Robert A. Dahls banebrydende arbejde fra begyndelsen af 1960'erne. Men bogens empiriske analyser har ikke noget at gøre med hverken Dahls teori eller hans metodiske anvisninger. Og dog alligevel: Forfatterne betoner gentagne gange i de empiriske analyser, at moderne politik involverer forhandling, samarbejde, kompromisser, dialog, tilskyndelser – og ikke simpel udøvelse af kontant tvang. Alle disse påvirkningsformer optræder med stor styrke i Dahls New Haven-undersøgelse, og det kan være en af grundene til, at han i sin empiriske undersøgelse stort set undlod at anvende magtbegrebet. *Magtens nye ansigt* er en interessant bog, der dog burde have været udsat for en strammere indholdsmæssig såvel som sproglig redigering.

Jens Peter Frølund Thomsen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

John L. Campbell, John A. Hall & Ove K. Pedersen (eds.), *National Identity and the varieties of Capitalism – the Danish Experience*, Québec: McGill-Queen's University Press, København: DJØF Publishing, 2006, 525 s., kr. 275,00.

Det er en efterhånden velkendt karakteristik af den danske økonomi, at den ligesom humlebien ikke burde kunne flyve, men gør det alligevel. Det er særligt et paradoks for neolibérale økonomer, der ikke finder kombinationen af et højt skattetryk og en stor offentlig sektor forenelig med en velfungerede økonomi. At den danske økonomi alligevel har vist sig at have gode flyveegenskaber er emnet for denne både vigtige og perspektivrige bog, som John L. Campbell, John A. Hall og Ove K. Pedersen har redigeret. Ambitionen med bogen er at forklare, hvorfor man i Danmark i de sidste årtier har haft en økonomisk udvikling, der på trods af de pessimistiske forudsigelser har gjort sig fortjent til betegnelsen "en succes". Sammenlignet med andre avancerede kapitalistiske økonomier har Danmark nemlig i bemærkelsesværdig grad formået at kombinere en sund makroøkonomi med både en høj og stigende velstand samt en fortsat lav ulighed. Bogens ambition og problemstilling gør den derfor også vedkommende uden for forskningsverdenen, idet den udfordrer klassiske forestillinger blandt politikere, embedsmænd og meningsdannere om Danmark og andre småstaters vilkår i den internationale økonomi.

Bogen trækker på to sæt teorier. Den ene er Peter Katzensteins teori om småstaters tilpasning til internationale markeder. En succesfuld tilpasning er forankret i en national følelse af sårbarhed, der kommer af at være integreret i en international økonomi, man ikke selv kan påvirke. Institutionelt giver det sig udslag i korporative institutioner og en veludviklet velfærdsstat, der muliggør en fleksibel tilpasning til de internationale markeder samt en beskyttelse af borgerne mod de værste konsekvenser af internationale markedsfluktuationer. Den anden er teorien om *the varieties of capitalism*, der er udviklet af og omkring

Peter A. Hall og David Soskice. Her forklares tilpasning til de internationale markeder med, hvorvidt der er tale om en liberal markedsøkonomi som Storbritannien, hvor man vil betjene sig af markedsstrategier, eller koordinerede markedsøkonomier som Tyskland, hvor man i højere grad vil tilpasse sig strategisk inden for netværk af både offentlige og private aktører.

Bogens hovedforklaring på den danske succes er, at kombinationen af en dansk forhandlingsøkonomi med korporative institutioner, en udbygget velfærdsstat, et fleksibelt arbejdsmarked, en etnisk homogen befolkning samt en Højesteret, der har afstået fra at erklære love forfatningsstridige, har muliggjort en fleksibel og succesfuld tilpasning til ændrede markedsvilkår. Danmark tilpassede sig således udfordringen fra 1970'ernes stagflation ved, at de danske beslutningstagere "... through the processes of collective problem solving (...) learned that several structural barriers were to blame for Denmark's economic plight. As a result, they agreed to remove these obstacles" (p. 30). Samtidig blev denne proces fremmet af, at der var en fælles opfattelse hos beslutningstagerne om, at de forskellige grupper i samfundet grundlæggende var i samme båd. Man var en del af et skæbnefællesskab, der krævede tilpasning til de internationale markeder.

Betydningen af nogle af disse faktorer påvises overbevisende i nogle af bogens bedste kapitler. Det gælder for eksempel Per Kongshøj Madsens kapitel "How Can it Possibly Fly? The Paradox of a Dynamic Labour Market in a Scandinavian Welfare State", hvor han viser, at både den aktive arbejdsmarkedspolitik i 1990'erne og det fleksible arbejdsmarked, hvor det er let at afskedige ansatte, var med til at modvirke lønpres i en situation, hvor et efterspørgselsdrevet opsving skabte nye arbejdspladser. Betydningen af samarbejde og forhandling mellem aktørerne på arbejdsmarkedet for gennemførelsen af en succesfuld strategi som den aktive arbejdsmarkedspolitik undersøges i Cathie Jo Martins kapitel om "Corporatism in the Post-Industrial Age: Employers and Social Policy in the Little Land of Denmark". Hun viser, at de danske arbejdsgivers større engagement i arbejdsmarkedspolitikken i forhold til arbejdsgiverne i Storbritannien var en medvirkende årsag til, at den aktive arbejdsmarkedspolitik blev en større succes i Danmark end i Storbritannien.

De empiriske kapitler er delt op i tre sektioner, der handler om henholdsvis den historiske baggrund for den danske succes, mekanismerne bag succesen og udfordringerne til den danske succes. Hovedpointerne i sektionen om mekanismer er præsenteret ovenfor. Ud over Cathie Jo Martin har også Hjalte Rasmussen, Ove K. Pedersen og Peer Hull Kristensen bidraget med interessante kapitler til denne sektion.

I sektionen om den historiske baggrund trækkes linjerne fra mekanismerne bag succesen i 1980'erne og 1990'erne tilbage i tiden. Udgangspunktet var det multietniske danske kongedømme før 1814, der strakte sig fra Nordkap til Hamburgs forstæder, men som løbende blev reduceret kulminerende med tabet af hertugdømmerne efter krigen i 1864. Det førte til en opfattelse af national sårbarhed, en etnisk homogen befolkning samt i kølvandet på dette, dannelsen af en stærk national identitet og selvforståelse forment af den grundtvigske bevægelse. Derudover – og i samspil hermed – var der helt tilbage fra landboreformerne

blevet udviklet en tradition for samarbejde på tværs af klasser samt en stærk andelsbevægelse. Denne udvikling bliver behandlet i en række spændende og oplysende historiske kapitler af Uffe Østergård, Lars Bo Kaspersen, Ove Korsgaard og Kevin H. O'Rourke.

I sektionen om udfordringer identificeres og analyseres en række udviklinger, der på forskellig vis sætter forudsætningerne for den danske succes under pres. For eksempel kan den stærke danske nationale identitet komme til at modvirke dansk deltagelse i den europæiske integrationsproces, ligesom den voksende andel af borgere med anden etnisk baggrund end dansk både kan føre til fremkomsten af fremmedfjendske grupper og partier samt udfordre den samlende danske nationale identitet. Ud over kapitlet af Per Kongshøj Madsen analyseres disse udfordringer i en række perspektivrige kapitler af Peter Abrahamson, Morten Kelstrup og Ulf Hedetoft.

Analyserne af den danske case bidrager ifølge bogens redaktører til vores viden om staters tilpasning til internationale markeder på blandt andet to måder. For det første modificerer den danske case sondringen mellem liberale og koordinerede markedsøkonomier, idet Danmark med sin kombination af et fleksibelt arbejdsmarked, en generøs velfærdsstat og korporative institutioner ikke entydigt falder ind under en af disse typer. Denne pointe nuanceres dog af Peter A. Hall i dennes korte kommenterende kapitel. Ifølge redaktørerne viser den danske case, at hybrider, der kombinerer elementer fra liberale og koordinerede markedsøkonomier, kan være bedre til at tilpasse sig internationale markeder end de rene typer af markedsøkonomier. For det andet supplerer analysen af den danske case Peter Katzensteins teori om småstater ved at vise, at etnisk homogenitet og nationalisme også er centrale faktorer bag konsensuskabelse og dermed succesfuld økonomisk tilpasning.

Bogen udgør på den baggrund et velkomment bidrag til forståelsen af småstater og universelle velfærdsstaters mulighed for at overleve og tilpasse sig internationale markeder. Alligevel er man efter at have læst bogens 525 sider stadig ikke helt overbevist om, hvorfor Danmark har oplevet en sådan økonomisk succes i de seneste årtier. Der analyseres i bogens mange kapitler mekanismer, der med en vis sandsynlighed fremmede mulighederne for at udvikle samlede og (måske) succesfulde strategier på Danmarks udfordringer siden 1970'erne. Disse mekanismer er også blevet forankret historisk. Men man savner nogle mere direkte undersøgelser af, hvorvidt der var en klar sammenhæng mellem disse mekanismer og valget af bestemte strategier, ligesom man også savner analyser af, hvorvidt disse strategier bidrog til skabelsen af den danske succes. Der er dog kapitler, som Per Kongshøj Madsens og Cathie Jo Martins, hvor sådanne analyser foretages i relation til nogle af de relevante mekanismer.

Problemet er ikke i sig selv en konsekvens af, at bogen i vidt omfang består af procesanalyser af den danske case fremfor bredere komparative undersøgelser. Det skyldes snarere, at man i disse analyser af processer og mekanismer ikke får påvist en klar sammenhæng mellem de bagvedliggende mekanismer som forhandling og konsensuskabelse og så valget af konkrete succesfulde strategier og politikker. Dette problem illustreres af, at der, som Peter Katzenstein

påpeger i sit kommenterende kapitel, parallelt med den danske succes for eksempel også har været en hollandsk succes. Og det på trods af, at Holland modsat Danmark ikke har haft en etnisk homogen befolkning. Man savner derfor en mere konkret påvisning af, hvordan den etniske homogenitet i Danmark var en forudsætning for den danske succes.

Der er således tale om en bog, der sætter fokus på et både politisk og forskningsmæssigt meget relevant tema, nemlig hvilke muligheder en småstat som Danmark har for at udvikle succesfulde strategier i lyset af presset fra de internationale markeder. Det er bogens væsentligste bidrag, at den med udgangspunkt i den danske case identificerer nogle vigtige mekanismer som korporatisme og konsensususkabelse bag sådanne strategier. Bogen indeholder desuden en række spændende og gode kapitler, der mere konkret undersøger nogle af de centrale faktorer bag den danske succes. Det er dog ikke alle bidrag, der lige aktivt belyser bogens problemstilling. Det gør det til tider lidt tungt at læse bogen, og spørgsmålet er, om man kunne have skabt en lidt mere overkommelig og lidt mere helstøbt bog gennem en mere stram redigering af de enkelte bidrag.

Mads Leth Felsager Jakobsen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Anders Esmark, Carsten Bagge Laustsen & Niels Åkerstrøm Andersen, *Poststrukturalistiske analysestrategier*, Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag, 2005, 280 s., kr. 298,00; Anders Esmark, Carsten Bagge Laustsen & Niels Åkerstrøm Andersen, *Socialkonstruktivistiske analysestrategier*, Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag, 2005, 270 s., kr. 298,00.

Esmark, Laustsen og Andersen har redigeret to antologier om henholdsvis socialkonstruktivistiske og poststrukturalistiske analysestrategier, og en tredje om metodiske tilgange er efter sigende på vej. Umiddelbart udfylder disse bøger et tomrum. Størstedelen af den metodisk orienterede litteratur tager nemlig udgangspunkt i en eller anden form for modificeret positivisme, og inden for denne tradition er eksplicitering af de metodiske/analytiske procedurer en stærk norm. Forhåbentlig kan de to antologier være med til at styrke denne norm inden for andre videnskabsteoretiske retninger. Jeg finder det i hvert fald ofte vanskeligt at identificere de specifikke procedurer og kriterier i socialkonstruktivistiske og poststrukturalistiske bidrag. Antologierne har som deres erklærede formål at diskutere, hvilken forskel henholdsvis socialkonstruktivismen og poststrukturalismen gør for den konkrete analyse, og jeg har læst bøgerne netop med henblik på at få svar på dette spørgsmål. Jeg har vurderet bøgerne ud fra denne målestok (og som outsider i forhold til de videnskabsteoretiske retninger).

Poststrukturalistiske analysestrategier starter med at introducere analysestrategibegrebet, som betegner "den praksis, der består i at skabe det videnskabelige blik, så det sociales emergens bliver iagttagelig" (p. 7). Begrebet holdes

op mod den klassiske adskillelse mellem teori, metode og metodologi. I en post-strukturalistisk optik siges de to sidstnævnte at smelte "sammen i den analysestrategiske konditionering af iagttagelsen" (p. 11). Indledningskapitlet fortsætter med en interessant lingvistisk fremstilling af den poststrukturalistiske position. Som udenforstående kunne jeg dog godt have tænkt mig færre og bedre forklarede fagtermer i indledningskapitlet (som jeg først helt forstod, da jeg genlæste det efter at have læst antologiens kapitler). Jeg mangler også yderligere diskussion af analysestrategibegrebet: Hvordan smelter metodologi og metode sammen, hvordan bliver "det sociales emergens iagttagelig", og hvordan er metodologi og metode indfældet i en analysestrategisk praksis? Hvad kunne en analysestrategi konkret bestå af?

Enkeltkapitlerne har til formål at diskutere analysestrategierne hos én eller flere centrale forfattere inden for den (post)strukturalistiske tradition. Vi kommer således omkring Saussure, Lévi-Strauss, Althusser, Barthes, Baudrillard, Lacan, Derrida, Foucault, Laclau, Žižek, Luhmann, Deleuze og Guattari. Alene antallet af teoretikere gør mig lidt forpustet, og nogle af kapitlerne bliver da også ret fragmenterede. I kapitlet "Samfundslivets grammatik" gennemgår Anders Beck Holm eksempelvis Saussure, Lévi-Strauss og Althusser, og 25 sider leverer ikke tilstrækkelig plads til at komme i dybden med de tre specifikke analysestrategier. De betegnes alle som taksonomiske, idet de resulterer i klassifikationer. Især kapitlets specifikke lingvistiske diskussioner er interessante, men kapitlet er (ligesom mange af de øvrige kapitler) vanskeligt tilgængeligt for læsere uden indgående kendskab til den poststrukturalistiske position. Hvis ambitionen er formidling til en bredere kreds, mangler der flere steder forklaringer på specifikke fagudtryk.

Formidlingsmæssigt skiller tre af kapitlerne sig dog positivt ud. Peter Borum bruger i kapitlet om semiotik (videnskab om tegn) mange eksempler til at øge forståelsen af Barthes og Baudrillards undersøgelser af, hvordan tingenes betydningsmæssige side determinerer vores omgang med dem. Et andet lyspunkt er Sverre Raffnsøe og Marius Gudmand-Høyers gennemgang af Foucaults dispositivanalyse. De giver en meget grundig forklaring af begrebet "dispositiv", som (meget forenklet) er en anordning af dele arrangeret på en bestemt måde, der foranlediger tilbøjelighed for bestemte handlingsudfald. Forfatterne beskriver først Foucaults dispositivhistorie, derefter diskuterer de dispositivhistoriens implikationer, og endelig redegør de for dispositivbegrebets betydning i Foucaults forfatterskab.

Mest interessant og bedst formidlet er dog Anders Esmarks kapitel om Luhmanns medie- og semantikanalyser. Esmark argumenterer for, at forskellen mellem tilfældet og det bagvedliggende (og mellem hændelse og struktur) definerer Luhmanns analysestrategi. Kapitlet lider dog (ligesom flere af de andre kapitler) under, at analysestrategibegrebet bliver meget overordnet og ukonkret. Som der står i indledningskapitlet, har den poststrukturalistiske tradition i høj grad været præget af teoretiske og teoriehistoriske bidrag, og det kommer antologiens kapitler ikke helt ud over, selv om den efter eget udsagn skulle være orienteret mod anvendelsen af poststrukturalisme i konkrete analyser. Det er formo-

dentlig en del af prisen for at præsentere analysestrategierne ud fra en række (primært teoretiske) forfatterskaber, som ikke altid omfatter egentlige empiriske analyser. Det afhjælpes dog i nogle tilfælde ved inddragelse af andre forfatters illustrative eksempler (for eksempel i Allan Dreyer Hansens kapitel om Laclaus diskursteorier). I andre kapitler overskygger de filosofiske og teoretiske diskussioner helt de analysestrategiske overvejelser. Adam Diderichsen bruger for eksempel 14 sider på Derridas udvikling af dekonstruktionen som et filosofisk projekt, otte sider på udviklingen i retning af dekonstruktionen som litterær læsemåde og kritikken deraf, og en enkelt side på at forsøge at reformulere dekonstruktivismen som en "analysestrategisk metodologi". Hvis antologiens spørgsmål skulle have været besvaret seriøst i dette kapitel, skulle der have været prioriteret anderledes. Også Fuglsang, Pedersen og Sørensens kapitel om skizoanalysen er meget filosofisk (og svært tilgængeligt).

Antologiens største svaghed er således, at kun få af kapitlerne tilfredsstillende besvarer spørgsmålet om betydningen af poststrukturalisme for den konkrete analyse. Måske skyldes det, at jeg forstår noget andet ved "analysestrategi" end mange af bidragsyderne. Når Carsten Bagge Laustsen i diskussionen af Žižeks fantasmologi introducerer henholdsvis personlighedsstudier (eksemplificeret ved Schrebers forhold til samtidens fantasirum) og studiet af ideologiske konfigurationer (eksemplificeret ved Orientens tiltrækning) som analysestrategier, så får læserne godt nok (spændende) beskrivelser af resultaterne af konkrete undersøgelser, men vi får ikke at vide, hvordan analyserne er gennemført, og ud fra hvilke kriterier vi skal vurdere dem. Žižeks læsestrategi er at "ekstrahere nydelsens kerne, idet den artikulerer den måde, hvorpå [...] en ideologi forudsætter, manipulerer og producerer en præideologisk nydelse struktureret som et fantasme" (Žižek citeret p. 219). Men hvad det konkret betyder for analysen, står ikke klart for mig efter have læst kapitlet.

Sammenfattende er nogle af kapitlerne vanskeligt tilgængelige, mens andre kapitler er meget interessante – også set udefra. Titlen *Poststrukturalistiske analysestrategier* er i nogen grad falsk varebetegnelse, idet antologiens erklærede formål (diskussion af, hvilken forskel poststrukturalisme gør for den konkrete analyse) ikke altid tilgodeses. Men den slags sker jo tit i antologier.

Det sker i mindre grad i *Socialkonstruktivistiske analysestrategier*, der ligesom *Poststrukturalistiske analysestrategier* starter med at introducere analysestrategibegrebet og skitsere bogens ambition (nemlig at belyse betydningen af et socialkonstruktivistisk ståsted for anvendelse af konkrete metoder). *Socialkonstruktivistiske analysestrategier* er tematisk struktureret og gennemgår først bindestressociologierne videns-, hverdags-, og kultursociologi efterfulgt af aktuel institutionalisme i form af institutionel historie, spilanalyse og rolleanalyse. Sidste del af antologien indeholder en række praksisorienterede bidrag i form af aktør-netværksteori, feltanalyse og narrativ analyse. Trods den tematiske struktur bliver nogle af kapitlerne en gennemgang af konkrete teoretikere og deres bidrag frem for en fokuseret diskussion af analysestrategier. Et eksempel er Søren Kristiansen og Nils Mortensens gennemgang af analyser af hverdagslivet, hvor vi hører om Mead, Blumer, Chicago-skolen, Schutz, Goffmann,

Garfinkel og Lefebvre. Det er et spændende kapitel, hvis man interesserer sig for studier af hverdagslivet, men i forhold til antologiens erklærede formål er der for mange navne og for få konkrete analyseovervejelser. Eksempelvis kunne en mere dybdegående diskussion af *breaching* (brud på sociale regler for at undersøge reglernes virkning) have bidraget til at belyse den analytiske betydning af socialkonstruktivisme.

I antologiens indledningskapitel savner jeg også mere fokus på analysestrategier. Diskussionen stopper ved den generelle pointe om, at det analysestrategiske perspektiv implicerer større opmærksomhed på, hvad man gør (at man ser, hvad det specifikke blik gør muligt), og hvad der dermed vælges fra (en given analytiks blinde pletter). Det svarer næsten til standardanbefalingerne om at vælge metode med omhu og være bevidst om betydningen af det teoretiske fokus. Efter læsningen af indledningskapitlet er det således (stadig) uklart for mig, hvilke kriterier socialkonstruktivistiske bidrag lægger til grund for beslutningen om, "hvad man vil gøre". Altså, hvorfor alt ikke er "lige godt". Socialkonstruktivismen afviser nemlig, at vi kan afgøre, om det ene udsagn er mere sandt end det andet (p. 22). Indledningskapitlet formulerer imidlertid ikke klare alternativer til overensstemmelse med virkeligheden som det højeste sandhedskriterium. Især diskussionen af de analysestrategiske implikationer af den radikale socialkonstruktivisme, hvor selve iagttagelsen af de sociale konstruktioner også ses som en konstruktion (p. 25), er for tynd.

Nogle af kapitlerne diskuterer dog dette spørgsmål. I kapitlet om videnssociologi kommer Lars Axel Petersen således ind på Mannheim, Merton samt Berger og Luckmanns opfattelser af, om videnssociologisk viden også skal betragtes sociologisk. Mens Berger og Luckmann fraskriver sig enhver kompetence til at diskutere gyldighed, indskrænker Merton videnssociologiens genstandsfelt til "erkendelsesteoretisk defekt" viden. Mannheim søger at betragte tænkningen udefra i erkendelse af, at videnssociologiens "subjekt og objekt i en vis forstand falder sammen" (Mannheim citeret p. 63). Som Lars Axel Petersen skriver (p. 78), er der dog stadig et spring til konkrete analyser.

Blandt antologiens øvrige kapitler vil jeg fremhæve Erik Højbjergs kapitel "Spil og spilleregler – om spillets analytik i samfundsvidenskaben". Dette kapitel er meget spændende, og Højbjerg formår ved hjælp af eksempler at gøre det konkret og letforståeligt. Han skelner mellem beslutningsspillet, som er inspireret af den matematiske spilteori, sprogspillet inspireret af fænomenologisk sprogfilosofi og forhandlingsspillet som en mellemform. Forfatteren argumenterer godt for spillenes indbyrdes forhold, og hver af de tre spiltyper bliver grundigt forklaret og eksemplificeret med spillene om henholdsvis Cuba-krisen, stagflationsproblemet og brændselscellen. Mødet mellem rational choice-traditionen og sociologisk teori giver et usædvanligt inspirerende kapitel, og afslutningsvis diskuterer forfatteren, om de tre typer spil kan ses sekventielt, således at selve problemkonstruktionen først bestemmes i et sprogspil, der skaber forudsætninger for et forhandlingsspil om institutionelle forudsætninger og endelig for et konkret beslutningsspil.

I kapitlet "Habitus, kapital og felt – Bourdieus greb til en analyse af praksis"

lykkes det i rimelig grad for Lisanne Wilken at få det analysestrategiske frem. Jeg synes især godt om hendes forklaring af Bourdieus to metoder til at undersøge, hvad folk siger og gør (etnografisk observation og statistisk materiale).

Det er en vanskelig opgave at diskutere socialkonstruktivistiske og post-strukturalistiske analysestrategier, og redaktørernes forsøg er al ære værd. Stådig ville jeg gerne have haft færre og kortere redegørelser for forfatterskaber og meget mere om, hvilken forskel socialkonstruktivisme og poststrukturalisme gør for den konkrete analyse. Antologiernes formål bliver opfyldt i nogle af kapitlerne, men som helhed kan bøgerne primært anbefales til læsere med interesse for socialkonstruktivistiske og poststrukturalistiske teoretikere samt kendskab til fagterminologien. Især kapitlerne af Højbjerg, Esmark og Wilken kan dog anbefales til alle med interesse for analysestrategiske overvejelser.

Lotte Bøgh Andersen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Hans Henrik Bruun, *En premiere, to generalprøver og et kup, Dagsordensafstemningen i Folketinget den 5. december 1985*, København: Dansk Institut for Internationale Studier, 2005, 55 s., kr. 60,00.

Dette lille skrift handler om afdækningen af en parlamentarisk norm om de parlamentariske konsekvenser af, at et dagsordensforslag fremsat af regeringen bliver nedstemt i folketingssalen. Vi skal tilbage til perioden med det alternative sikkerhedspolitiske flertal i 1980'erne, hvor venstrefløjen, Socialdemokratiet og de radikale regelmæssigt vedtog dagsordener, som pålagde firkløverregeringen (Venstre, konservative, CD og Kristeligt Folkeparti) og dens udenrigsminister, Uffe Ellemann-Jensen, at føre en sikkerhedspolitik, der var den inderligt imod. Regeringen valgte – og fik af oppositionen (læs: de radikale) lov til – at blive siddende, når det alternative flertal fik sine forslag vedtaget mod regeringens stemmer. Men kunne regeringen også blive siddende, hvis dens egne forslag blev nedstemt?

Premieren finder sted den 5. december 1985, hvor firkløverregeringen for første gang fremsætter sit eget dagsordensforslag i en sikkerhedspolitisk debat. Regeringen havde indtil da været tilbageholdende med at fremsætte sikkerhedspolitiske dagsordensforslag, fordi den ikke var sikker på at kunne få sådanne forslag vedtaget, og fordi statsministerens ikke var interesseret i at markere større uenighed end højst nødvendigt, medens udenrigsministeren ikke var interesseret i at fremsætte forslag, som kunne opfattes som oplæg til kompromisser med oppositionen. Dertil kom spørgsmålet om, hvilke parlamentariske konsekvenser det kunne tænkes at få, hvis et dagsordensforslag fremsat af regeringen blev nedstemt i folketingssalen. Denne tilbageholdenhed blev brudt i december 1985, hvor regeringen søgte at klargøre, om danske forslag om Øst-Vest-forhandlinger

med henblik på en international aftale mod førstegangsbrug af atomvåben skulle fremsættes af Danmark alene (Socialdemokratiets opfattelse) eller kun sammen med ligesindede stater (regeringens opfattelse). Ved at fremsætte det socialdemokratiske forslag uden det lille ord ”alene” søgte regeringen at vise, at venstrefløjens ønske om dansk enegang var en udsigtsløs demonstrationspolitik.

Kuppet bestod derefter i, at SF i henhold til Folketinget Forretningsorden § 34 krævede afstemning om den rækkefølge, i hvilken de fremsatte forslag skulle komme til afstemning. Normalt ville regeringens forslag komme først til afstemning, men da venstrefløjen frygtede, at det ville kunne vedtages (med de radikales stemmer), ville man have det socialdemokratiske forslag til afstemning før regeringens. Da det alternative flertal både stemte for, at det socialdemokratiske forslag først skulle til afstemning, og derefter for det socialdemokratiske forslag, kom regeringens forslag ikke til afstemning. Derfor blev det ikke ved denne lejlighed afprøvet, om regeringen måtte gå af, hvis den blev nedstemt på et dagsordensforslag, som den selv havde fremsat.

Den første generalprøve havde fundet sted i marts 1985 under en debat om det amerikanske SDI-program (”stjernekrigen”). Regeringen kunne her ikke blive enig med Socialdemokratiet, og udenrigsministeren ønskede på regeringens vegne at fremsætte et dagsordensforslag, selv om regeringen ikke havde sikkerhed for, at det kunne få flertal i Folketinget. Da de konservative (Knud Østergaard), imidlertid mente, at regeringen ikke kunne blive siddende, hvis den fik sit eget forslag nedstemt, undlod regeringen at fremsætte forslaget.

Forløbet i december 1985 fremstiller forfatteren som en anden generalprøve på det drama, der i april 1988 førte til opløsning af Folketinget og nyvalg i maj 1988 blot otte måneder efter det forrige valg i september 1987, den såkaldte ”anløbssag.” Regeringen og det alternative flertal var her uenige om, hvordan man skulle informere allierede skibe om den danske politik om ikke at have atomvåben på dansk område. Forhandlinger havde ført til en formulering, som socialdemokraterne og de radikale ville kunne stemme for, men da socialdemokraterne hørte, at SF ville kræve afstemning om afstemningsrækkefølgen, overtog socialdemokraterne selv denne procedure og vandt med radikal støtte flertal både ved afstemningen om afstemningsrækkefølgen og derefter ved afstemningen om det socialdemokratiske forslag. Herefter kom regeringens forslag ikke til afstemning, og dette nederlag førte til, at statsministeren udskrev nyvalg.

Hans Henrik Bruun argumenterer for, at der i fodnoteperioden var en effektiv parlamentarisk norm om, at regeringen ikke ville kunne blive siddende, hvis et af dens egne sikkerhedspolitiske dagsordensforslag blev nedstemt i Folketinget. Her er det afgørende, at de konservative i højere grad handlede ud fra denne norm end Venstre, og at de konservative havde statsministerposten. Spørgsmålet er imidlertid, om også oppositionen, specielt de radikale, ville lægge denne norm til grund for sin adfærd. Det kan man tvivle på, og forfatteren søger ikke at besvare det.

Hans Henrik Bruun betegner sig selv som – ikke *participant observer*, men – *observant participant*, og det er en rammende betegnelse. Hans Henrik Bruun var netop *participant*. Han var i december 1985 kontorchef i Udenrigsministe-

riet og en aktiv deltager i begivenhedsforløbet. Han har imidlertid altid haft en levende politologisk interesse og er efter sin afgang fra udenrigstjenesten blevet adjungeret professor ved Sociologisk Institut i København. Hans skrift er spændende læsning, fordi man ikke blot kommer ind bag kulisserne i den politiske beslutningsproces, men også får interessante teoretiske betragtninger med i købet.

Palle Svensson
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Acemoglu, Daron & James A. Robinson, *Economic Origins of Dictatorship and Democracy*, Cambridge University Press, 2005, 416 s., \$27,48.

Hvorfor er nogle lande demokratiske, mens andre er diktaturer? Hvorfor bryder så mange diktaturer sammen og påbegynder færdens imod demokrati? Og – i forlængelse heraf – hvorfor overlever nogle nyetablerede demokratier, mens andre går under i deres egen ustadighed? Således lyder de spørgsmål, Daron Acemoglu og James A. Robinson tager livtag med i *Economic Origins of Dictatorship and Democracy*.

Lad det være sagt med det samme: Acemoglu og Robinsons svar er beundringsværdigt letforståelige. Demokratiet udgør et bestemt sæt spilleregler – en ”institutionalisering” af politisk lighed – og det opstår, når borgerne er stærke nok til at sætte eliten stolen for døren. Demokratiet står kort sagt i stridens tegn, og konflikten mellem samfundets små og store er yderst håndgribelig. Underklassen er forarmet og har derfor en interesse i at mindske den økonomiske ulighed i samfundet; overklassen sidder på flæsket og ønsker af selv samme grund at bevare uligheden. Når underklassen fra tid til anden bliver i stand til at slå fra sig, så vil den true med optøjer eller ligefrem revolution. I den situation vil overklassen – såfremt jernnæven ikke rækker – være tilbøjelig til at gå på kompromis med de demonstrerende masser. De velstillede vil indgå en studehandel for at redde, hvad reddes kan.

Indholdet i denne studehandel er interessant. Økonomisk omfordeling er og bliver underklassens mål. De kæmper – for at bruge Acemoglu og Robinsons egne ord – for at få ”a coat, a roof, and a dinner” (p. 20). Men de vil hurtigt indse, at kun demokrati på længere sigt kan føre dem imod lighedens forjættede land. For den demokratiske styreform lægger som bekendt magten i flertallets hænder, i dag så vel som i morgen. I stedet for at kræve øjeblikkelig omfordeling af samfundets goder vil de derfor kræve frie valg og parlamentarisme.

Hvis denne studehandel tilgodeser begge parter, som tilfældet har været i Vesteuropa og Nordamerika, så er demokratiet i smult vande. Men hvis underklassen går for langt – hvis den ligefrem truer de velstillede på brødet – så er der lagt i kakkelovnen igen. I den situation vil overklassen ikke være sagtmodig særlig længe, med en krank skæbne til følge for demokratiet.

Men, og hermed er vi fremme ved bogens første store fortjeneste, studehandlens indhold og langtidsholdbarhed svæver ikke frit i luften. Begge dele afhænger af seks strukturelle faktorer: civilsamfundets styrke, de politiske institutioners indretning, tilstedeværelsen af økonomiske kriser, uligheden i udgangspunktet, næringsstrukturen samt globaliseringens virkninger. Acemoglu og Robinson henter med andre ord en strukturel forklaringsmodel frem fra gemmerne. På dette punkt står deres bog – som titlen da også antyder – i klar gæld til Barrington Moores klassiker *Social Origins of Dictatorship and Democracy*. Der er dog ikke tale om et rent spejlbillede. For Acemoglu og Robinson baserer deres model på rational choice-teori. De arbejder sig fra antagelser om individet over sociale klasser for at ende ved politiske institutioner såsom demokrati og diktatur.

Det er så bogens anden store fortjeneste. *Formal modelling* udgør et sæt af byggeklodser, som de to forfattere bruger til at afdække årsag og virkning – fra det laveste til det højeste abstraktionsniveau. Det er lidt af en præstation. Og en sådan påskønnelse af mellemregningernes betydning har alt for ofte været en mangelvare inden for demokratiseringslitteraturen. Samtidig er opgøret med denne litteraturs dominerende betoning af tilfældighed og usikkerhed på sin plads.

Det er kort sagt meget at rose. Men på i hvert fald to punkter halter det for Acemoglu og Robinson. For det første er det ganske svært at finde historisk belæg for, at demokratiets store bråvallaslag altid (eller blot som oftest) har stået om økonomisk ulighed. Og for det andet er det svært at finde belæg for, at striden har stået *mellem* underklassen og overklassen.

Vi behøver blot at besøge vor egen fortid for at finde ammunition til denne kritik. Den lange og seje kamp imod Enevælden i Vesteuropa blev ikke udkæmpet i den økonomiske omfordelings navn. Den handlede end ikke om politisk lighed og demokrati. Det var mere end noget andet en kamp om lighed for loven, om at afskaffe overklassens juridiske privilegier og at afskaffe juridisk vilkårlighed i det hele taget. Det var kort sagt en kamp for ”liberal konstitutionalisme”, for den klassiske liberalismes opfattelse af, at retssikkerhed og frihed er ét. Denne skæbnedyst stod på i generation efter generation, og først da den var vundet – i det 20. århundrede – kom økonomisk omfordeling på menuen. Denne udlægning af historien, den liberale version om man vil, ændrer med ét slag middelklassens rolle, en rolle Acemoglu og Robinson anser for mindre væsentlig. Når det gælder lighed for loven, så har middelklassen bestandigt blæst i trompeterne, for de har haft mest at vinde på det punkt.

Og vi kan også sagtens finde nutidige eksempler på, at frihed snarere end lighed har udgjort det banner, der er blevet båret frem imod diktaturets tropper. Tag de tidlige kommunistiske lande i Central- og Østeuropa. Under kommunismen var de usædvanligt lige, økonomisk set; stort set så lige som Danmark er det i dag. Men demokratiets mest fremtrædende rejsefælle har været økonomisk ulighed. I mange af disse lande er gini-koefficienten (et mål for ulighed) siden 1989 steget fra omkring de 25 til et godt stykke over 30. Hvis balterne, polakkerne, tjekkerne, ungarnerne og rumænerne – for nu bare at tage nogle af dem – gjorde oprør for at øge den økonomiske omfordeling i samfundet, så var de

sørgeligt ude af stand til at forudse konsekvenserne af deres handlinger. Men det var næppe tilfældet. Oprøret imod kommunismen var et oprør imod *ufrihed*, ikke et oprør imod *ulighed*. Økonomisk lighed var, hvad central- og østeuropæerne gav afkald på, de højeste oprørsfanen i 1989. Frihed, konstitutionel liberalisme var, hvad de vandt sig.

Acemoglu og Robinson ser fuldstændig bort denne side af striden mellem magthaverne og borgere. Det er en skam; ikke mindst fordi det gør en ofte helt modig kamp for frihed til et spørgsmål om ”en jakke, et tag over hovedet og et måltid”. Føde og klæde er vigtige ting, specielt for dem, der ikke har nogen af delene – derom er der ingen tvivl. Men det var ikke føde og klæde, de modige demonstranter i Budapest i 1956 og Prag i 1968 satte livet på spil for, da de uden at blinke stirrede ind i sovjetiske revolverløb. Det var ikke føde og klæde, de vesteuropæiske borgere krævede i de store borgerlige revolutioner i 1830 og 1848. Og det var ikke føde og klæde, de amerikanske kolonialister tænkte på, da de vendte Storbritannien ryggen i 1775-83. Det var, i alle fem tilfælde, frihed forstået som et skjold imod vilkårlig magtudøvelse.

Jørgen Møller
Department of Social and Political Sciences
European University

Bill Dunn & Hugo Radice (eds.), *100 Years of Permanent Revolution: Results and Prospects*, London: Pluto Press, 2006, 257 s., £18,99.

Oven på nedkæmpelsen af 1905-revolutionen i Rusland sammenfattede den unge ledende revolutionære Lev Trotskij sine samfundsanalytiske og strategiske overvejelser om landet i bogen *Resultater og fremtidsudsigter*, der udkom i 1906. Dunns og Radices netop udgivne antologi sigter mod forståelse og videreudvikling af denne nu 100 år gamle bogs to centrale tankefigurer: den strategiske kategori ”permanent revolution” og den analysekategori, som Trotskij i senere skrifter skulle navngive ”ujævn og kombineret udvikling”. Til sammen indebærer de to kategorier et brud med enstregede modeller for social evolution og en tænkning af kompleks sammensathed. Bogen vil vise, hvorledes de kan aktualiseres i vidt forskellige former for social analyse i dag.

Trotskij's kategori permanent revolution udsprang af, at mange marxister traditionelt har insisteret på, at revolutionen i det ”tilbagestående” land nødvendigvis må holde sig inden for det borgerlige stadie. Det vil sige, den må indvarsle en langvarig fase med kapitalistisk udvikling, hvorved der gradvis kunne opnås et så højt niveau af produktivkræfternes udvikling, at en senere overgang til socialisme kunne være mulig. Trotskij mener i 1905 i stedet, at en russisk revolution vil kunne gå videre til antikapitalistiske træk med arbejderklassen som central aktør. Revolutionens permanente karakter betegner altså dens uafbrudte overgang gennem flere stadier.

Teorien om ujævn og kombineret udvikling indebærer, at de sociale former

inden for verdensmarkedet ikke alene udvikler sig *ujævnt* de forskellige lande eller regioner imellem, men at sådanne ujævnheder via deres indbyrdes interaktioner på flere niveauer tillige fører til en specifik *kombination* af træk fra vidt forskellige udviklingsniveauer inden for hvert enkelt land eller hver enkelt region. Dette forklarer på den ene side, at Rusland allerede uden sin borgerlige revolution var ved at opbygge stærke koncentrerede enklaver af højtudviklet industri og dermed en enestående slagkraftig arbejderklasse. På den anden side indebærer denne optik, at kapitalismen som *verdenssystem* rummer en så høj udvikling af de globale produktivkræfter, at en socialistisk udvikling vil være mulig selv i det tilbagestående Rusland anno 1905 eller 1917 – hvis den koordineres med tilsvarende udviklinger i de vestlige, højtindustrialiserede lande.

En gennemgående opfattelse i Dunns og Radices nye bog er, at Trotskijs særlige tænkning af kapitalismen som et komplekst sammensat verdenssystem på enestående vis sammentænker inter-statslige og intra-statslige perspektiver og søger at begribe disse i deres historiske tilblivelse og udvikling. Dermed, vil flere af bidragsyderne hævde i forlængelse af blandt andre Justin Rosenberg, rummer navnlig begrebet ujævn og kombineret udvikling et betydeligt potentiale i både historiske samfundsanalyser og – måske især – analyser af de komplekst interrelaterede nutidige globaliseringsprocesser.

De 17 successive bidrag til bogen skrider frem fra generelle teoretiske og teorihistoriske overvejelser over historiske casestudier af blandt andet den iranske forfatningsrevolution 1906-11 til samtidsanalyser af blandt andet Kina, Sydafrika og islamisme i Maghreb-landene. Bogens mest interessante perspektiver er dog de teoretiske diskussioner, der udfoldes hos blandt andre Neil Davidsons, der perspektiverer teorihistorisk langt tilbage til især den skotske oplysning, samt Colin Barkers bestræbelse på at udvide kategorien ujævn og kombineret udviklings gyldighedsomfang hinsides de nationale rammer, Trotskij selv analyserede – for ikke at nævne Neil Smiths blændende diskussion af de kulturgeografiske og rumlige aspekter af begrebet ujævn udvikling.

I betragtning af bogens forfatter- og emnesammensætning kunne man rejse indvendinger om politisk slagside: Flere bidragsydere er ikke kun fremtrædende akademiske intellektuelle, men også politisk engagerede – blandt andre Daniel Bensaïd og Michael Löwy. Nogle af de mest righoldige teoretiske og analytiske nuanceringer i denne bog stammer fra netop de teoretikere, der som politiske analytikere i årevis har beskæftiget sig med Trotskijs kategorier på mange ledder og felter. Derimod forekommer nogle af de renere akademiske bidrag til sammenligning noget skematisk. Fx ville Michael Hanagans analyse af den irske revolution i 1916-23 nok have stået stærkere uden den indledende forarmede skitse over den samme teori, som præsenteres rigere i andre bidrag.

Samtidig rummer bogen, hvad man måske kan betegne som en vis teoretisk slagside. Forfatterne sammenligner kort, men vellykket Trotskijs tilgang med Gerschenkrons og Veblens tanker om tilbageståenhed, samt med Lukács' og Gramscis dialektiske marxismeforståelser. I denne anmelders øjne er det dog påfaldende, at der ikke er mange referencer til fx de såkaldt "vestlige" marxister. Rummer Trotskijs begreb om ujævn og kombineret udvikling da ikke netop

en konkretisering af fx Ernst Blochs begreb om ”det usamtidiges samtidighed”? Og hvordan forholder det sig til Louis Althussers forsøg på at tænke totaliteter og historiske tider som komplekst sammensatte eller til Adornos negative dialektik? Marxister i den klassiske tradition, som Trotskij er en del af, har ofte klandret den vestlige marxisme for at have afsondret sig fra såvel konkrete sociale analyser som konkret politisk praksis; men opretholder denne antologi ikke en lignende afsondring over for fx disse vestlige marxisters resultater? Samtidig kunne man savne en grundigere historisk situering af Trotskijs marxisme i dens teoretiske og praktiske kontekst. Det bliver kun til særdeles flygtige tilløb, der endda – som en sammenligning af Löwys og Hillel Ticktins bidrag kan vise – indimellem er indbyrdes modstridende.

Indvendinger af denne type viser dog samtidig, hvor stimulerende læsningen af bogen har virket på i hvert fald denne anmelders tankevirksomhed. Man ønsker sig altså blot endnu mere. Dette er dermed også tegn på, hvor vægtigt denne bog faktisk rehabiliterer Trotskij som tidssvarende udfordring til mange fagtraditioners centrale kategorier og tilgange, ikke mindst når det gælder kategorier som nation, statsdannelse, kapitalisme og globalisering.

Bertel Nygaard
Institut for Historie og Områdestudier
Aarhus Universitet

Modtagne bøger

- Bourdieu, Pierre & Jean-Claude Passeron, *Reproduktion. Bidrag til teori om uddannelsessystemet*, København: Hans Reitzels Forlag 2006
- Hønneland, Geir & Jørgen Holten Jørgensen, *Moderne russisk politikk. En innføring i Russlands politiske system*, Bergen: Fagbokforlaget 2006
- Barfod, Gustav, *Fra Hiroshima til Twin Towers – om fredsbestrebelse fra 1945 til 2005*, København: Basilisk 2006.
- Jørgensen, Dan (red.), *Eurovisioner. Essays om fremtidens Europa*, København: Informations Forlag 2006.
- Damm, Anna Piil, Marie Louise Schultz-Nielsen, Torben Tranæs, *En befolkning deler sig op?*, København: Rockwool Fondens Forskningsenhed 2006.
- Laustsen, Carsten Bagge & Jesper Myrup (red.), *Magtens tænkere. Politisk teori fra Machiavelli til Honneth*, København: Roskilde Universitetsforlag, 2006.
- Statsvetenskaplig tidskrift, 2006/1*, Lund: Studentlitteratur 2006.
- Økonomi & Politik*, årg. 79, nr. 2, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2006.
- Schmidt, Lars-Henrik, *Om vreden*, København: Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag 2006.
- Hvidt, Nanna & Hans Mouritzen (red.), *Danish Foreign Policy Yearbook 2006*, København: Danish Institute for International Studies 2006.
- Internasjonal politikk, Nr. 2 2006*, Oslo: Norsk Utenrikspolitisk Institutt 2006.
- Banik, Dan (ed.), *Poverty, Politics and Development – Interdisciplinary Perspectives*, Bergen: Fagbokforlaget 2006.
- Thomsen, Jens Peter Frølund, *Konflikten om de nye danskere*, København: Akademisk Forlag 2006.
- Wilken, Lisanne, *Pierre Bourdieu*, Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag 2006.
- Jensen, Anders F. & Rasmus S. Hansen, *Magtens kartografi – Foucault og Bourdieu*, Forlaget UP 2006.
- Bjerre, Henrik J. & Carsten Bagge Laustsen, *Slavoj Zizek*, Roskilde Universitetsforlag 2006.

Abstracts

Clemens Stubbe Østergaard

State Strategies Toward Globalization: Towards a Chinese Model?

China's globalization practices are proactive and selective. They maintain, but they also transform, the role of the state. The globalization practices may be elucidated with a framework combining agency and structure in an analysis of state responses. There are eight core types of globalization strategies unfolding mostly post-1992: trade liberalization and membership of global economic institutions; favored treatment of foreign investors; painful structural reforms in state and economy; incremental internationalization of the financial system with relaxation of exchange controls; exploitation of the labor power reserve, but also the building of human capital and the internationalization of both official and public opinion; strong investment in regional cooperation and multilateralism; investment abroad and the building up of own multinational enterprises; and finally, an industrial policy within the narrow bounds of WTO. With no illusions about the perils and its own shortcomings, China has nevertheless decided that globalization is inevitable. The "competition state" is taking shape, while global governance is a policy goal.

Mette Skak

Russia's Globalization Strategy

Russia is the outlier among the BRIC powers – Brazil, Russia, India, and China – mainly as a result of the long Soviet isolation. The collapse of Soviet Communism opens the prospect of Russia's long overdue integration into the world political and economic mega-trend, nowadays dubbed globalization. However, Russian analysts tend to have a very defensive view on globalization bordering on conspiracy theory. As a result, the globalization strategy of the Russian elite focuses on state control as seen in the slogan *sovereign democracy*. This has led to pronounced corporatism, something which Russian and Western analysts alike identify as a key general challenge of globalization. Yet, there are also bright spots in Russia, e.g. far greater realism concerning Russia's downward demographic spiral. Civil society is notoriously weak in Russia, but in no way unaffected by the possibilities created by globalization at the grass root level even in the remote corners of the vast country.

Lars Johannsen og Karin Hilmer Pedersen

The Necessary Europeanization – How Small Post-Communist Countries Respond to Globalization

The importance of being "small" occupies a special place in international political research because small states have other options for acting in the international

arena than do global or regional powers. The common strategy for small countries is therefore to adapt to outside pressure by entering into larger economic or defense communities. After the breakdown of the Soviet Union, the Baltic as well as the central and east European states focused at a very early stage on “returning” to Europe for historical and cultural reasons. These countries are all to some extent success stories in terms of economic development and state capacity. There are, however, essential differences. A comparative analysis of four countries – the Czech Republic, Slovakia, Estonia and Latvia – shows that the differences may arise according to how the governments handle nation building and thus whether they have been able to maintain Europeanization as a cohesive national strategy.

Jørgen Dige Pedersen

India faces globalization

The international image of India has in recent years changed dramatically from a poor, underdeveloped nation to a large and dynamic economic power destined to become even greater in the future. India thus constitutes an example of relatively successful management of the challenges posed by economic globalization. This is a result of the combination of existing strong economic potentials with the strategic reorientation of the Indian government, especially after 1991. However, economic and socio-political problems have emerged, some of which may well increase in the future. In theoretical terms, the Indian strategy and its success so far question established positions within development studies, and a closer study of India may thus help advance the theoretical debate.

Mogens K. Justesen

Political Institutions and Economic Growth

There is an increasing recognition that political institutions matter for economic growth. However, the issue of how and why they affect growth is more controversial. This paper applies public choice theory to analyze the impact of political institutions on economic growth. The theory indicates that institutions supporting private property rights and division of power among political veto players have a positive impact on economic growth. Using statistical panel data analyses for the period 1980-2000, the empirical relationship between property rights, political veto players and economic growth is then explored. In addition, a series of “extreme bounds” analyses are conducted in order to test the sensitivity of the empirical results. Controlling for other relevant variables, the empirical findings show that political power sharing has a positive effect on growth, but that secure private property rights in particular have a significantly positive and robust effect on growth.

Om forfatterne

Clemens Stubbe Østergaard, cand.scient.pol, lektor i international politik ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Underviser og forsker i Østasien og Sydøstasien. Fra 1984 til 2001 leder af Østasien Områdestudiet ved samme universitet. Af nyere publikationer kan nævnes *Kinas eksperimenter. Reforme og stormagtsstatus?* København 2004 samt bidrag til Howell (ed.), *Governance in China*, Maryland 2004.
E-mail: clemens@ps.au.dk

Mette Skak, lic.scient.pol., lektor i freds- og konfliktforskning ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Cand.phil. i russisk sprog og historie fra Slavisk Institut, Aarhus Universitet. Forskningsleder på projektet ”BRIC-landene som globaliseringsomgivelser for Danmark”/delprojekt om Ruslands globalisering. Forsker derudover i ”Revolution by Stealth: The Fake Dissolution of the Comintern in 1943 and the early Cold War” og var gæsteforsker på Stanford University/Hoover Institution Library and Archives i forårssemestret 2004 på det projekt. Har blandt andet skrevet bogen *From Empire to Anarchy: Postcommunist Foreign Policy and International Relations*. London: Hurst & Co., 1996. E-mail: msk@ps.au.dk

Lars Johannsen, lektor ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Interesserer sig for den politiske og økonomiske udvikling i de baltiske lande, korruption og statsbygning og statskapacitet. Blandt de seneste publikationer findes bogen *De baltiske ländernes politiske och ekonomiske utveckling* (med Sebastian Stålfors, 2005) samt artiklerne ”Corruption: Commonality, Causes & Consequences: Comparing 15 Ex-Communist Countries” (med Karin Hilmer Pedersen, 2006) og ”Governance in Central and Eastern Europe: A cross-sectional perspective. How the EU accession broke institutional path dependencies in post-communist regimes” (med Ole Nørgaard, 2005).
E-mail: johannsen@ps.au.dk

Karin Hilmer Pedersen, lektor ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Beskæftiger sig med rets- og samfundsforandring i de tidligere kommunistiske lande, herunder forholdet til EU. Blandt de seneste arbejder er: ”The Responsive State: Openness and Inclusion in the policy process”,

Verdensbank paper (med Lars Johannsen); "Political management capacity. A four-country study of governments in new EU member states (Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Poland)" i Mansfeldová, Z, Sparaschuh, V., Wenninger, A (red). *Patterns of Europeanisation in Central and Eastern Europe*, Krämer Verlag, Hamburg; og "Demokrati på bulgarsk" i *Nordisk Østforum*. E-mail: khp@ps.au.dk

Jørgen Dige Pedersen, lic.scient.pol. og lektor i international politik ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Har i en årrække beskæftiget sig med udviklingsspørgsmål og i særlig grad med udviklingen i Indien. E-mail: dige@ps.au.dk

Mogens K. Justesen, ph.d.-stipendiat ved Institut for Statskundskab, Syddansk Universitet, cand.scient.pol. fra Aarhus Universitet og M.Sc. fra London School of Economics. Beskæftiger sig især med institutionel teori, public choice- og social choice-teori, samt empiriske anvendelser inden for komparativ politik. E-mail: mju@sam.sdu.dk

Politicas ph.d.-serie

Pia Vedel Ankersen, *Den politiske legitimitets oprindelse – en fodnote til Easton*, 2006, kr. 125,00.

Jakob Linaa Jensen, *Den virtuelle kaffestue – deliberation og demokratisk inklusion I politiske i debatter på Internettet*, 2006, kr. 125,00.

Rune Stubager, *The Education Cleavage: New Politics in Denmark*, 2006, kr. 125,00.

Gitte Harrits Sommer, *Hvad betyder klasse? En rekonstruktion af klassebegrebet med henblik på en analyse af sammenhængen mellem klasser og politisk deltagelse i Danmark*, 2005, kr. 125,00.

Anne Binderkrantz, *Magtens midler. Danske interesseorganisationer og deres indflydelsesstrategier*, 2005, kr. 125,00.

Lotte Bøgh Andersen, *Offentligt ansattes strategier. Aflønning, arbejdsbelastning og professionel status for dagplejere, folkeskolelærere og tandlæger*, 2005, kr. 100,00.

Jens Rudbeck, *Popular Contention and Democratization in Sub-Saharan Africa*, 2005, kr. 125,00.

Rikke Skou Jensen, *Ledelse og medindflydelse. En analyse af ledelsesadfærd og institutionaliseret samarbejde på offentlige og private arbejdspladser*, 2004, kr. 50,00.

William Leslie Mitchell, *Instrumental Friend or Foe? Constructivist Activism in Security Policy Means Analysis*, 2004, kr. 50,00.

Søren Serritslew, *Offentlig budgetlægning i et institutionelt perspektiv*, 2004, kr. 50,00.

Kristian Høyer Toft, *International Justice and Justificatory Models*, 2003, kr. 50,00.

Asbjørn Skjæveland, *Government Formation in Denmark 1953-1998*, 2003, kr. 50,00.

Vibeke Lehman Nielsen, *Dialogens pris. Uformelle spilleregler, ressource-symmetri og forskelsbehandling i offentligt tilsyn*, 2002, kr. 50,00.